

UDK:347.56:347.961+347.13/14:347.961
DOI: 10.5937/tokosig2003007J

Prof. dr Slobodan O. Jovanović¹

PRAVNI POLOŽAJ JAVNOG BELEŽNIKA I SPECIFIČNOSTI OSIGURANJA OD NJEGOVE PROFESIONALNE ODGOVORNOSTI

PREGLEDNI RAD

Apstrakt

Pravni položaj javnog beležnika i vrste usluga koje pruža presudno utiču na kompleksnost njegove odgovornosti, koja proizlazi iz obavljanja zakonom propisanih poslova. Radnje na zaštiti i ostvarivanju javnog i privatnog interesa za naknadu predstavljaju rizik iz kojeg može nastati profesionalna odgovornost javnog beležnika, koja se poistovećuje s osiguranjem od grešaka i propusta. To dovodi do višestrukih vrsta odgovornosti: građanske, disciplinske, prekršajne i krivične. U ovom radu autor istražuje interes države, stranaka i javnih beležnika u vezi s obavljanjem javnobeležničke službe u meri koja je relevantna za ovaj rad, pravni osnov i način sprovođenja osiguranja od profesionalne odgovornosti javnih beležnika, određivanje limita pokrića i neke specifične isključene rizike i specifičnosti nastanka osiguranog slučaja u osiguranju od profesionalne odgovornosti uvidom u uporednopravna rešenja javnobeležničkog prava, te naposljetku stavove domaće i strane pravne teorije.

Ključne reči: javni beležnik, profesionalna odgovornost, osiguranje, interes, štete

I. Uvod

Davanje različitih izjava volje, izvršavanje prometa nekretnina i obavljanje poslova po rešenju suda danas su nezamislivi bez učešća javnog beležništva.

¹ Fakultet za poslovnu ekonomiju i preduzetništvo u Beogradu, predsednik Udruženja za pravo osiguranja Srbije, Beograd.

I-mejl: nsjovanovic@sbb.rs.

Rad je primljen: 19. avgusta 2020.

Rad je prihvaćen: 26. avgusta 2020.

Obavljanjem javnih ovlašćenja, javno beležništvo doprinosi pravnoj sigurnosti i izvesnosti u pravnom prometu nekretnina i ostvarivanju drugih prava samom činjenicom izdavanja isprava koje imaju svojstvo izvršnosti ili verodostojnosti u skladu sa zakonom (Ivančević, 2012, 67). Nepristrasnim standardom postupanja, javno beležništvo pruža svoje usluge neutralno i bez favorizovanja interesa bilo koje stranke. Zato se ova profesija smatra službom od javnog poverenja.

Tradicionalna podela pravnih sistema na anglosaksonske i evropsko-kontinentalne odražava se i na pravni položaj i širinu ovlašćenja javnih beležnika. Njihova ovlašćenja u nekim državama anglosaksonske i kontinentalne pravne tradicije su veća, dok su u drugima manja. U državama gde su ovlašćenja veća, javni beležnici su istovremeno i članovi advokatskih komora i mogu obavljati javnobeležničke i advokatske poslove (na primer u Nemačkoj²), dok u Francuskoj i Grčkoj, na primer, ne mogu istovremeno obavljati funkciju advokata i javnog beležnika (Todorović, Simeonides, 2013, 18), a isto rešenje primenjeno je i u srpskom javnobeležničkom pravu (Zakon o javnom beležništvu, 2015, čl. 5, st. 1). U pravnim sistemima nekih saveznih država SAD, u kojima se promet nekretnina odvija mimo javnobeležničke službe, zaštita prava svih stranaka ugrožena je zbog mogućnosti da neke od njih budu uskraćene za neutralan i stručan savet javnog beležnika o mogućim rizicima pravnog posla koji zaključuju, kao što je to u civilnim sistemima javnobeležničkog prava (Murray, 2011, 283). U pravnim sistemima gde je javno beležništvo izloženo konkurenciji advokatske profesije, a eventualno i drugih profesija, javni beležnik je prinuđen da se nadmeće na tržištu pravnih usluga i istovremeno mora primenjivati znatno stroža pravila za svoju delatnost (Andressen, 2009, 166). S druge strane, iako je u našoj zemlji služba javnog beležništva odvojena od advokatske profesije, i ovde važe striktna pravila o radu i odgovornosti javnih beležnika. Zbog toga je bilo kakvo uopšteno izlaganje o obavezama i odgovornostima javnih beležnika praktično nemoguće.

Pravni položaj javnog beležnika i vrste usluga koje pruža odlučujuće utiču na kompleksnost njegove odgovornosti koja proizlazi iz obavljanja zakonom propisanih poslova. Javni beležnik je samostalan i nezavisan u svom radu u skladu sa zakonom i podzakonskim propisima, kao i propisima i aktima Javnobeležničke komore. On je dužan da postupa u skladu s propisima i načelom savesnosti i poštenja, što znači da je dužan da odbije obavljanje službene radnje u zakonom propisanim slučajevima. S obzirom na to da javni beležnik obavlja javna ovlašćenja na osnovu zakona za svoj račun i u svom interesu, a da s druge strane finansijski zavisi od kontinuiranog pružanja usluga što većem broju klijenata, javno beležništvo ima karakteristike slobodne

² Prema nemačkom Saveznom zakonu o javnom beležništvu, za advokate koji imaju dozvolu da istupaju i kao javni beležnici važi pretpostavka da, u vezi sa savetodavnim uslugama i zastupanjem, istupaju u svojstvu javnog beležnika ako obavljaju pripremne i službene radnje koje su tim zakonom propisane kao službene funkcije javnih beležnika, dok se za sve druge radnje pretpostavlja da ih vrše u svojstvu advokata (Bundesnotarordnung 1937, čl. 24, st. 2).

profesije, ali i javne službe (Verstappen, 2013, 26–27; Ivančević, 2012, 67). Zato se u jednom delu pravne teorije govori da je pravni položaj javnog beležnika hibridan, jer se on javlja u svojstvu javnog službenika i preduzetnika (Verstappen, 2013, 27). U mađarskoj pravnoj teoriji nadležnost javnog beležnika, slično prethodnom stavu, svrstava se između advokatske i sudske (Molnár, 2019, 26), u Grčkoj je izvesno vreme javni beležnik imao status sudskog službenika, a danas ima status neplaćenog javnog službenika (Diamantopoulos, 2009, 198; Todorović, Simeonides, 2013, 18). Priroda službene dužnosti javnog beležnika u američkoj teoriji opisuje se kao instrumentalna ili administrativna (Haberborn, Wulf, 1998, 736), dok se u nekim sudskim stavovima u SAD javni beležnici opisuju kao „kvazijavni službenici“ (Perkins, Spyke, 1998, 41). Radnje na zaštiti i ostvarivanju javnog i privatnog interesa za naknadu predstavljaju rizik iz kojeg može nastati profesionalna odgovornost javnog beležnika, koja se poistovećuje s osiguranjem od grešaka i propusta. To dovodi do višestrukih vrsta odgovornosti javnog beležnika: građanske, disciplinske, prekršajne i krivične odgovornosti.

U ovom radu autor istražuje interes države, stranaka i javnih beležnika u vezi s obavljanjem javnobeležničke službe, pravni osnov i način sprovođenja osiguranja od profesionalne odgovornosti javnih beležnika, određivanje limita pokrića i neke specifične isključene rizike i specifičnosti nastanka osiguranog slučaja u osiguranju od profesionalne odgovornosti.

II. Interesi države, stranaka i javnih beležnika

Radom službe javnog beležništva ostvaruju se interesi države, stranaka i javnih beležnika. Država je uspostavljajući te službe omogućila da se različita prava građana ostvaruju brzo i na način koji obezbeđuje punu pravnu sigurnost. Poslovi kojima se bavi javni beležnik predstavljaju samo javne poslove u čijem obavljanju društvo ima javni interes jer doprinose pravnoj sigurnosti i sprečavanju nastanka sudskih sporova (Andressen, 2009, 165; Murray, 2011, 279). Tako se opšti interes države, posredstvom javnog beležništva, ispoljava u adekvatnom funkcionisanju nacionalnog pravnog sistema. Pomenuti interes posledica je obaveze da se svim subjektima – privrednim, društvenim, kulturnim, građanskim ili političkim – obezbedi adekvatna zaštita ljudskih prava i osnovnih sloboda olakšanim pristupom pravnim uslugama koje pruža nezavisna pravnička profesija.³ Zato država ima interes da zaštiti svoje građane od raznih pravnih nesigurnosti i zloupotreba *ex ante*, zahtevanjem ili podsticanjem intervencije neutralnog pravnika u trenutku zaključenja pravnog posla (Murray, 2011, 279).

U zavisnosti od vrste isprave koju sastavlja ili postupka koji sprovodi javni beležnik, stranka je zainteresovana da njen pravni interes bude zakonito i potpuno ostvaren, u skladu s njenom voljom. Polazeći od toga da stranka ne mora biti upoznata

³ European Parliament resolution on the legal professions and the general interest in the functioning of legal systems, *Official Journal of the European Union*, C 292 E, 1.12.2006., pp. 105–109.

sa svim detaljima sastavljanja i izdavanja javnobeležničke isprave u skladu sa zakonom, javni beležnik je taj koji mora poučiti stranke o sadržini i pravnim posledicama pravnog posla i upozoriti ih na njihove nejasne, nerazumljive ili dvosmislene izjave. Vrednost interesa stranaka javnog beležnika kreće se od simboličnih do velikih suma, kao što se to dešava u prometu nekretnina, za čiju se kupovinu uzima bankarski kredit i neminovno uspostavlja založno pravo – hipoteka na predmetnoj nekretnini u korist banke.

Interes javnog beležnika ispoljava se kao posledica činjenice da se radi o preduzetniku zainteresovanom da njegova kancelarija u svemu funkcioniše u skladu sa zakonom, radi sticanja dobiti. U tom smislu, javni beležnik je svakako zainteresovan da pružanjem nepristrasnog i stručnog saveta strankama pomogne da postignu sporazum i tako ostvare svoje interese. Javnobeležničko savetovanje ima poseban kvalitet, budući da je zadatak ove funkcije pomirenje dva suprotstavljena interesa (Ivančević, 2012, 67). Kada su interesi stranaka zadovoljeni na dopušten i zakonit način, javni beležnik ostvaruje i svoj preduzetnički cilj i javni interes. Izvesno je da njemu nije u interesu da na njegov rad bude pritužbi ili da se povodom njegovih isprava ili rada pokreće parnični postupak radi nadoknade štete. To tim pre što javni beležnici za greške i propuste odgovaraju celokupnom svojom imovinom, a to svakako nalaže povećanu stručnu pažnju u svakodnevnom radu. Interes javnog beležnika u pravnim sistemima u kojima ova vrsta osiguranja od profesionalne odgovornosti nije zakonom obavezna svakako se ogleda u preusmeravanju finansijske obaveze naknade štete oštećenoj stranci na osiguravača, odnosno oslobođenje od posledica građansko-pravne odgovornosti ukoliko ona nastupi usled osiguranog štetnog događaja.

III. Pravni osnov i način sprovođenja osiguranja od profesionalne odgovornosti javnih beležnika

Na osnovu Zakona o javnom beležništvu (čl. 58), javni beležnik je dužan da naknadi štetu koju je prouzrokovao u obavljanju delatnosti. Osim za svoj rad, javni beležnik odgovara i za svaku štetu koju su prouzrokovali javnobeležnički pripravnik, javnobeležnički saradnik i javnobeležnički pomoćnik, kao i administrativno osoblje koje radi u njegovoj kancelariji, nezavisno od toga da li oni, prema opštim pravilima, odgovaraju i samostalno.

Na odgovornost za štetu shodno se primenjuju opšta pravila o građanskoj odgovornosti i osiguranju javnih beležnika. U tom smislu, autor je u jednom od svojih radova sa prof. dr Jovanom Slavnićem istakao da razlike između ugovorne i vanugovorne odgovornosti, te subjektivne i objektivne krivice nestaju jer se krivica utvrđuje u skladu sa uzročno-posledičnim principom, bez obzira na to da li se usluga pruža na osnovu ugovora ili bez njega (Slavnić, Jovanović, 2008, 596). Zato je teret dokazivanja krivice javnog beležnika na oštećenom, koji je u obavezi da dokaže postojanje uslova za

odgovornost nosioca slobodne profesije – postojanje radnje iz koje je proistekla šteta, nastanak štete, uzročnu vezu i krivicu štetnika (Ivančević, 2012, 68–69).

U Nemačkoj su Saveznim zakonom o javnom beležništvu propisana određena pravila u slučaju namere i grube nepažnje javnog beležnika i lica koje se obučava za javnobeležničku službu. Tako je javni beležnik dužan da nadoknadi štetu koju trećem licu prouzrokuje namerno ili grubom nepažnjom, a kada propusti da nadzire lice koje radi za njega, odgovara solidarno za nadoknadu štete, s pravom regresa prema svom zaposlenom. U svemu ostalom primenjuju se pravila nemačkog Građanskog zakonika.

Kada se radi o zakonskom regulisanju obaveze osiguranja od profesionalne odgovornosti javnih beležnika na nivou Evropske unije, Direktiva 2006/123/EU o uslugama na unutrašnjem tržištu u članu 23 propisuje da države članice mogu propisati obavezno osiguranje od profesionalne odgovornosti za pružaoce usluga koje predstavljaju poseban rizik po zdravlje i bezbednost korisnika usluge ili treće lice, i to srazmerno prirodi i obimu rizika, ali u čl. 2, st. 2, tačka (l) izričito isključuje svoju primenu na javne beležnike. Imajući prethodno navedeno u vidu, države članice nisu u obavezi da uvedu obavezno osiguranje javnih beležnika od njihove profesionalne odgovornosti. Tako Grčka, Španija i Velika Britanija nisu zakonom propisale obavezno osiguranje javnih beležnika od profesionalne odgovornosti, dok ta zakonska obaveza postoji u brojnim državama članicama Evropske unije kao što su Austrija, Belgija, Francuska, Italija, Nemačka, Mađarska itd, a takođe i u dvadeset sedam saveznih država SAD.⁴

Obaveza osiguranja javnih beležnika od profesionalne odgovornosti u Srbiji propisana je isključivo za finansijske štete prouzrokovane radnjom javnog beležnika i lica koja rade za njega. Radnje javnog beležnika i lica koja rade za njega odnose se na: 1) sastavljanje, overavanje i izdavanje javnih isprava o pravnim poslovima, izjavama i činjenicama na kojima se zasnivaju prava i overavanje privatnih isprava; 2) preuzimanje na čuvanje isprava, novca, hartija od vrednosti i drugih predmeta; 3) obavljanje poslova po odluci suda, koji mu se mogu poveriti po zakonu; 4) obavljanje poslova u svojstvu izvršioca zaveštanja, staratelja nad zaostavštinom, staratelja poslovno nesposobnog lica ili nekog drugog sličnog posla zasnovanog na odluci nadležnog organa; i 5) preduzimanje drugih radnji u skladu sa zakonom.

Pored osiguranja od profesionalne odgovornosti, javni beležnici zakonom su obavezani i na osiguranje od šteta nastalih usled oštećenja, uništenja ili nestanka stvari stranaka koje su ih predale u javnobeležnički depozit. U tom pogledu, u uporednom pravu zapazili smo da austrijsko javnobeležničko pravo obavezuje javnog beležnika da osigura stvari u depozitu, kao i da vodi računa o povećanju sume osiguranja ako dođe do povećanja vrednosti depozita. Ipak, radi se o uslovnoj obavezi, jer

⁴ Notary Bond Prices by State. Available at: <https://www.suretybondsdirect.com/notary-bond-express/notary-bond-prices>, 12. 8. 2020.

javni beležnik neće imati tu obavezu ako stranka dâ pismenu izjavu da ne želi da se predmet depozita osigura. U Srbiji i Crnoj Gori ta obaveza na zaključenje osiguranja predmeta depozita je безусловna. Ipak, za razliku od crnogorskog zakona, Zakon o javnom beležništvu Republike Srbije u tom smislu je potpuno određen i u pogledu obaveze osiguranja i u pogledu vrste rizika od kojih je javni beležnik dužan da osigura predmete koji se nalaze u depozitu. Tako je javni beležnik dužan da osigura predmete depozita za slučaj oštećenja, uništenja ili nestanka usled krađe, provale, požara, poplave ili posledica kakve elementarne nepogode, pod uobičajenim opštim uslovima osiguranja (Zakon o javnom beležništvu, 2015, čl. 170, st. 1 i 2).

Osiguranje javnih beležnika od profesionalne odgovornosti ima dvojako dejstvo. S jedne strane, osiguranje pruža zaštitu licima koja mogu biti oštećena korišćenjem usluga određenog javnog beležnika, dok s druge, osiguranje štiti javnog beležnika od finansijskog tereta naknade štete koju može da prouzrokuje stranci za koju je obavio službenu radnju (Slavnić, Jovanović, 2008, 589).

Osiguranje od profesionalne odgovornosti predstavlja samo jedan od oblika osiguranja od građansko-pravne odgovornosti, u koju spadaju osiguranje od odgovornosti za proizvode, osiguranje od odgovornosti iz obavljanja određene funkcije i osiguranje od odgovornosti iz svojine, odnosno posedovanja stvari. Međutim, osiguranjima profesionalne odgovornosti obuhvataju se i osiguranja od odgovornosti čiji izvor opasnosti nije usluga i korišćenje usluge pružaoca usluge, već i odgovornost pružaoca usluge koja kao izvor opasnosti predstavlja posedovanje ili upotrebu stvari koju pružalac usluge koristi u obavljanju svoje uslužne delatnosti ili stvar koja je delo, odnosno proizvod usluge pružaoca (Slavnić, Jovanović, 2008, 591).

Osiguranje javnih beležnika od profesionalne odgovornosti u Srbiji se sprovodi kao individualno ili kolektivno, preko Javnobeležničke komore. Mana individualnog osiguranja od profesionalne odgovornosti u tome je što javni beležnik mora sam voditi računa o skadenci, usklađivanju sume osiguranja ako Javnobeležnička komora promeni iznos minimalnog osiguravajućeg pokrivanja, samostalno pregovarati i zaključivati polis osiguranja, te dostavljati dokaz o zaključenom osiguranju, njegovom produženju, podatke o osiguravaču itd.

Solidarnost kao princip uzajamnog pokrivanja šteta jedne profesije izražen je u sistemu osiguranja od profesionalne odgovornosti javnih beležnika u Francuskoj tako što je, pored individualne polise osiguranja za štete usled grešaka, propusta ili nepažnje, javnobeležnička profesija uspostavila kolektivno osiguranje i za finansijske posledice grešaka i grube nepažnje koje nisu pokrivene polisom privatnog osiguranja. Shemu kolektivnog osiguranja od profesionalne odgovornosti francuskih javnih beležnika karakterišu dve vrste fondova: regionalni garantni fondovi kojima upravlja regionalni Savet javnih beležnika, koji se finansiraju doprinosima javnih beležnika iz konkretnog regiona, i Centralni garantni fond, koji se finansira doprinosima javnih beležnika iz cele Francuske i kojim upravlja Vrhovni savet javnih beležnika (doprinosi

se uplaćuju pre polaganja zakletve i vraćaju se posle prestanka imenovanja – prim. aut.) U slučaju postavljanja odštetnog zahteva protiv nekog javnog beležnika, štetu nadoknađuje osiguravajuće društvo koje je izdalo polisu osiguranja od profesionalne odgovornosti, a zatim regionalni i Centralni garantni fond, ako je potrebno. U slučaju da su nadoknade iz pomenutih izvora nedovoljne, razliku do iznosa pune štete nadoknađuju svi javni beležnici Francuske srazmerno visini doprinosa koji su uplatili (Décret N°55-604, 1955, čl. 11 i 14). Ovde treba imati u vidu da je odgovornost javnog beležnika za nadoknadu štete, mimo osiguranja i pokrića iz garantnih fondova, ograničena minimalno na jednu desetinu štete, a maksimalno je u visini utvrđenoj dekretom ministra finansija i ministra pravosuđa. Višestepeni sistem osiguranja viška šteta uspostavljen je u Italiji i u Nemačkoj (pogledati treći pasus u narednoj glavi).

IV. Suma osiguranja i neki specifični isključeni rizici

Limit pokrića profesionalne odgovornosti javnih beležnika utvrđuje se zakonom ili odlukom organa izvršne vlasti (ministra) ili javnobeležničke komore, uz saglasnost izvršnog organa vlasti. Sume osiguranja od profesionalne odgovornosti utvrđene su kao najniži iznosi po kojima se osigurava javnobeležnička odgovornost iz bavljenja ovom profesijom.

Iznosi se kreću od 50.000 evra po jednom osiguranom događaju u Litvaniji, 100.000 evra u Portugaliji i Crnoj Gori, do 400.000 evra u Austriji i 500.000 evra u Nemačkoj. Da li su pomenuti iznosi dovoljni, zavisi od okolnosti konkretnog osiguranog slučaja. Opšte je poznato da su vrednosti nekretnina veće u većim gradovima i ekskluzivnim delovima gradova i naselja od onih u manjim mestima. Osim toga, vrednost poklona takođe može biti takva da se u potpunosti uklapa u sumu osiguranja, ali može i da je premašuje. U svakom slučaju, u onim pravnim sistemima gde je osiguranje javnih beležnika od profesionalne odgovornosti zakonom propisano kao obavezno, izbegnuta je opasnost da javni beležnici samostalno ugovaraju izuzetno niske sume osiguranja koje u najvećem broju slučajeva ne bi bile dovoljne prilikom postavljanja više odštetnih zahteva. Iz navedenog razloga, jedino smo u nemačkom javnobeležničkom pravu utvrdili pravo osiguravača da ograniči svoju obavezu na dvostruki minimalni iznos propisanog pokrića, tj. maksimalno 1.000.000 evra.

Osiguranje od profesionalne odgovornosti, uključujući i osiguranje od profesionalne odgovornosti javnih beležnika, po pravilu isključuje iz pokrića određene rizike i vrste obaveza odnosno šteta. Tako po pravilu nisu pokriveni slučajevi kršenja fiskalnih obaveza. U italijanskom pravu, ako javni beležnik ne plati porez naplaćen za overu isprave ili potpisa, a takva šteta nije pokrivena polisom osiguranja, poreska uprava ima pravo da zahteva njihovu naplatu od Garantnog fonda Nacionalnog saveta javnih beležnika pod određenim uslovima (Legge, 1913, čl. 22, st. 3-bis). Prema nemačkom Saveznom zakonu o notarima, osiguravači mogu isključiti svoju

obavezu u slučaju šteta nastalih namernim radnjama javnih beležnika, lica koja rade za njih i njihovih zaposlenih. Međutim, osiguravač po čl. 19a, st. 2 i u tom slučaju dužan je da isplati iznos minimalno propisanog pokrivača, ali ima pravo regresa od Javnobeležničke komore, koja je dužna da zaključi polisu osiguranja na dodatnih 250.000 evra za štete prouzrokovane namernom radnjom, te na dodatnih 500.000 evra za sva ostala kršenja službene dužnosti javnog beležnika, pri čemu je maksimalna obaveza osiguravača, po polisi osiguranja Javnobeležničke komore, ograničena na četiri prethodno navedena iznosa godišnje (Bundesnotarordnung, 1937, čl. 67, st. 3, tač. 3).⁵ Osiguravač, po kolektivnoj polisi osiguranja Javnobeležničke komore, može isključiti svoju obavezu i za odštetne zahteve: (1) nastale zbog davanja saveta o pravu države van teritorije Evrope, osim ako je kršenje službene dužnosti nastalo ignorisanjem mogućnosti primene tog prava i (2) nastale zbog pronevere nekog od zaposlenih u javnobeležničkoj kancelariji, osim ako je javni beležnik kriv za nepažljivo kršenje službene dužnosti da nadgleda svoje administrativno osoblje. Za razliku od nemačkog prava, u austrijskom pravu osiguravaču nije dopušteno da isključuje svoju obavezu. Kada se radi o shemi osiguranja od profesionalne odgovornosti javnih beležnika u Francuskoj i Italiji, treba imati u vidu da je osiguranje izvedeno tako da je lista isključenih rizika i šteta mnogo duža kod individualne polise osiguranja nego kod kolektivne polise osiguranja od profesionalne odgovornosti, koje zaključuju strukovne organizacije javnih beležnika. Budući da se radi o odgovornosti iz obavljanja javnobeležničke funkcije, osiguranjem nisu pokrivene štete koje osiguranik prouzrokuje tokom perioda suspenzije ili privremene zabrane rada. Međutim, pošto osiguranje od profesionalne odgovornosti funkcioniše u korist trećih lica, obaveza osiguravača je isključena i za štete prouzrokovane supružniku, precima i potomcima javnog beležnika, kao i rođacima koji s njim žive u zajedničkom domaćinstvu. U ovom drugom slučaju radi se o pravilima o izbegavanju sukoba interesa javnog beležnika za koje je u javnobeležničkom pravu predviđeno izuzeće javnog beležnika, odnosno zabrana postupanja u predmetima u kojima se pojavljuju pomenuta lica.⁶ U slučaju postavljanja odštetnog zahteva, pokriće se prvo pruža po individualnoj polisi osiguranja javnog beležnika od profesionalne odgovornosti, ako je zaključena, pa tek onda po polisi kolektivnog osiguranja od profesionalne odgovornosti na nivou javnobeležničke strukovne organizacije.

⁵ Prema polisi osiguranja od profesionalne građanske odgovornosti javnih beležnika italijanskog Nacionalnog javnobeležničkog saveta (*Polizza per la copertura della responsabilita' civile professionale dei notai*), sa periodom osiguranja od 24.00 sata 1. 5. 2018. do 24.00 sata 1. 5. 2021. godine, čl. 1, st. 4, osiguranjem je takođe pokrivena i odgovornost za štetu prouzrokovanu namerno ili grubom nepažnjom lica za koje osiguranik odgovara, ali je odgovornost javnog beležnika pokrivena samo za štetu koju on prouzrokuje svojom grubom nepažnjom.

⁶ Čl. 54 srpskog Zakona o javnom beležništvu propisuje mnogo širu listu izuzeća radi očuvanja nepristrasnosti u postupanju javnog beležnika.

S obzirom na to da se osiguranjem od profesionalne odgovornosti javnih beležnika osigurava čisto finansijska šteta, osiguranjem nisu pokrivena materijalna šteta na stvarima i životinjama koje nastaju u prostorijama javnog beležnika, kao ni nematerijalna šteta fizičkih lica. Pored ovog, postoji još jedan specifičan nepokriveni rizik, koji se redovno susreće u uslovima osiguranja imovine i transporta, a odnosi se na potpuno isključenje obaveze osiguravača za štete, gubitke, troškove i rashode bilo koje prirode kada su neposredno ili posredno nastali ili proizašli iz bilo kojeg od ratnih rizika (rat, neprijateljstva ili ratne operacije, bez obzira na to da li je rat objavljen, zatim iz invazije, neprijateljskih radnji stranih državljana ili radnji stranih državljana u jednoj državi s efektom na teritoriji druge države, građanskog rata, pobune, nemira, revolucije, pada zakonito formirane vlade, građanskih nemira koji se šire u nered, uspostavljanja vojne vlasti ili uzurpacije vlasti) i rizika od terorizma.

V. Osigurani slučaj kod profesionalne odgovornosti

Opšteprihvaćeno rešenje o tome kada nastaje osigurani slučaj u osiguranju od profesionalne odgovornosti jeste trenutak kada treće oštećeno lice zahteva naknadu štete od osiguranika. U francuskom pravu krivica javnog beležnika nastaje ako posle isteka roka od mesec dana posle slanja preporučenog pisma na adresu javnog beležnika s obaveznom potvrdom prijema i zahtevom za ispunjenje njegovih obaveza javni beležnik ne izvrši zahtevanu radnju ili službenu obavezu (Décret N°55-604, 1955, čl. 12, st. 5).

Budući da se posledice neke greške ili propusta mogu uočiti i nekoliko godina posle dana kada je neka radnja trebalo da bude izvršena, osiguravači neretko pribegavaju skraćivanju roka za prijavu osiguranog događaja povodom kojeg može nastupiti šteta. Zbog toga u austrijskom javnobeležničkom pravu osiguravaču nije dopušteno da ograničava vreme zastarelosti svoje obaveze (Gesetz, 1871, čl. 30, st. 4). U Belgiji nema navedene zabrane ograničenja u vezi s osiguranjem u javnobeležničkom pravu, ali belgijski Zakonik o osiguranju sadrži jednu odredbu koja ide u prilog takvom očekivanju osiguravača. Za sve vrste osiguranja od građanske odgovornosti ugovorne strane mogu se sporazumeti da se osiguranjem obuhvataju jedino odštetni zahtevi postavljeni u pismenom obliku protiv osiguranika ili osiguravača tokom trajanja ugovora, i to za štetu nastalu tokom istog perioda osiguranja (tzv. princip *claims made*). U tom slučaju, pod uslovom da je odštetni zahtev u pismenom obliku postavljen prema osiguraniku ili osiguravaču u roku od trideset šest meseci po isteku ugovora, takvi odštetni zahtevi su pokriveni ako su radnje ili činjenice koje bi mogle dovesti do štete nastale tokom trajanja ugovora o osiguranju i ako su prijavljene osiguravaču (Loi relative aux assurances, 2014, čl. 142). Suštinski isto rešenje sadrži i čl. 1356, st. 1 i 2 Prednacrta građanskog zakonika Republike Srbije, koje je autor ovog

rada već predlagao u jednom svom radu iz 2010. godine,⁷ s tim da je u poslednjoj autoru poznatoj verziji Prednacrtu od 28. 5. 2019. godine i dalje ostavljena otvorena dužina dodatnog roka za prijavu odštetnih zahteva, dok je autor stava da to treba da bude maksimalno dve godine.

VI. Zaključak

Javnobeležnička služba donela je značajno unapređenje sigurnosti u ostvarivanju određenih prava građana i u pravnom prometu uopšte. I pored detaljne zakonske regulisanosti i striktnih pravila o obavljanju te delatnosti, greške i propusti u radu javnih beležnika su mogući. Uvidom u uporednopravna rešenja ustanovili smo da postoje pravni sistemi koji su zakonom propisali obavezu osiguranja javnih beležnika od njihove profesionalne odgovornosti, kao i oni, rekli bismo manji deo, koji to nisu učinili.

Pravni okvir za osiguranje od profesionalne javnobeležničke odgovornosti u skladu je sa savremenim rešenjima, ali postoji i određen prostor za njегоvo unapređenje. On se sastoji u tome što bi zakonom mogli da se propišu određeni uslovi osiguravajućeg pokrića i sume osiguranja koje bi zaključivala Javnobeležnička komora prema najširem mogućem pokriću, po uzoru na italijansku polis osiguranja od profesionalne odgovornosti javnih beležnika. To bi bilo poželjno jer individualna polisa osiguranja sadrži znatno veći broj isključenih rizika, pa bi polisa osiguranja Javnobeležničke komore funkcionisala kada zataji neka vrsta dodatne garancije za pokriće većine rizika koji nisu pokriveni polisama koje pojedinačno zaključuju javni beležnici. Tako bi suma osiguranja po pojedinačnom osiguranom slučaju i ukupno godišnje mogla iznositi 3.000.000 evra, a da širina pokrića bude utvrđena primenom samo isključenja u vezi sa suspenzijom ili privremenom zabranom rada, razlozima za izuzeće, ratnim rizicima i rizicima od terorizma.

Literatura

Poglavlja u knjigama i naučni/stručni radovi objavljeni u zbornicima i zbirkama radova sa naučnih skupova

- Murray, Peter L. (2011). „French Notaries and the American Mortgage Crisis“, Rogoff, M., Dixon, M. & Bither, E. eds. in: *The Financial Crisis of 2008: French and American Responses – Proceedings of the 2010 Franco-American Legal Seminar* (275–286). Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=1973044>.

⁷ Jovanović, Slobodan (2010). „Osiguranje od odgovornosti – Ugovorno pokriće po sistemu nastanka osiguranog uzroka ili datuma postavljanja odštetnog zahteva“, *Revija za pravo osiguranja*, 9(1), 33–39.

- Verstappen, Leon. (December 15, 2013). „The Hybrid Notary in a Split between Office and Enterprise“ in: *Law & Governance, Beyond the Public-Private Law Divide*. The Hague: Eleven International Publishers, nr. 9, p. 25–59.

Članci

- Andressen, Ene. (2009). „State Tasks of the Public Office of Notary“, *Juridica International XVII/2009*, p. 157–167.
- Diamantopoulos, Georgios N. (2009). „Notary public as the public auction clerk in Greek law – Notary-related nullities in public auctions of immovable property“, *Anali pravnog fakulteta u Beogradu*, LVII(3), p. 183–201.
- Haberkorn, Gerald, Wulf, Julie Z. (1998). „The Legal Standard of Care for Notaries and Their Employers“, *The John Marshall Law Review*, Volume 31, Issue 3, p. 735–748.
- Ivančević, Katarina. (2012). „Osiguranje javnih beležnika od profesionalne odgovornosti“, *Evropska revija za pravo osiguranja*, 11(2), 66–74.
- Jovanović, Slobodan. (2010). „Osiguranje od odgovornosti – Ugovorno pokriće po sistemu nastanka osiguranog uzroka ili datuma postavljanja odštetnog zahteva“, *Revija za pravo osiguranja*, 9(1), 33–39.
- Molnár, Tamás. (2019). „The assertion of fundamental principles relating to civil law notaries in the 21st century with special focus on Hungary“, *ProFuturo* 9(4), 25–45. DOI 10.26521/Profuturo/2019/4/6722.
- Slavnić, J., Jovanović, S. (2008). „Contemporary professional liability insurance – Importance and goal of the study“, *Assicurazioni, Rivista di diritto, economia e finanza delle assicurazioni private*, Ottobre-Dicembre 2007, Anno LXXIV, No. 4, pag. 587–609. Trieste: Fondazione Assicurazioni Generali.
- Perkins Spyke, Nancy. (1998). „Taking Note of Notary Employees: Employer Liability for Notary Employee Misconduct“, *The Maine Law Review*, Volume 50, Number 1, p. 23–59.
- Todorović Simeonides, Mira. (2013). „O profesionalnoj odgovornosti javnih beležnika u Grčkoj“, *Evropska revija za pravo osiguranja*, 12(2), 17–23.

Spisak korišćenih pravnih izvora

- 4 Avril 2014. – Loi relative aux assurances, *Moniteur belge*, 30 Avril 2014, N. 129, p. 35487. Consolidé avec la Loi modifiant la loi du 4 avril 2014 relative aux assurances et instaurant un droit à l’oubli pour certaines assurances de personnes, *Moniteur belge*, 18 Avril 2019, N. 2019040839; Entrée en vigueur: 01-02-2020 (belgijski Zakon o osiguranju od 4. aprila 2014. godine, *Belgijski monitor*, 30. 4. 2014. godine, br. 129, str. 35487. Konsolidovano Zakonom

o izmenama i dopunama Zakona o osiguranju od 4. 4. 2014. godine o osiguranju i uspostavljanju prava na zaborav u određenim osiguranjima lica, *Belgijski monitor*, 18. 4. 2019. godine, br. 2019040839. Stupio na snagu 1. 2. 2020.)

- Bundesnotarordnung vom 13. 2. 1937 in der im Bundesgesetzblatt Teil III, Gliederungsnummer 303-1, veröffentlichten bereinigten Fassung, die zuletzt durch Artikel 12 des Gesetzes vom 30. November 2019 (BGBl. I S. 1942) geändert worden ist (nemački Savezni zakon o notarima od 13. 2. 1937. godine u izmenjenoj verziji objavljen u *Saveznom službenom listu*, Deo III, br. 303-1, koji je poslednji put izmenjen i dopunjen čl. 12 Zakona od 30. 11. 2019. godine /*Savezni službeni list* I, str. 1942).
- Décret n°55-604 du 20 mai 1955 relatif aux officiers publics ou ministériels et à certains auxiliaires de justice, Version consolidée au 17 août 2020 (francuski Dekret br. 55-604 od 20. maja 1955. godine o javnim i državnim službenicima i određenim pravnim pomoćnicima, konsolidovana verzija od 17. avgusta 2020.)
- Directive 2006/123/EC of the European Parliament and of the Council of 12 December 2006 on services in the internal market, *Official Journal of the European Union*, L 376, 27.12.2006.
- Gesetz vom 25. Juli 1871 betreffend die Einführung einer neuen Notariatsordnung StF: RGBl. Nr. 75/1871. Änderung vom RGBl. Nr. 3/1877 bis BGBl. I Nr. 71/2018 (NR: GP XXVI RV 253 AB 263 S. 39. BR: AB 10026 S. 884) [austrijski Zakon od 25. jula 1871. godine o donošenju nove Uredbe o javnom beležništvu. Izmene i dopune od RGBl. No. 3/1877 do BGBl. I No. 71/2018 (NR: GP XXVI RV 253 AB 263 p. 39. BR: AB 10026 p. 884)]
- Legge 16 febbraio 1913 n. 89 Sull'ordinamento del notariato e degli archivi notarili, *Gazzetta Ufficiale*, n. 55, 7 marzo 1913, Serie Generale (italijanski Zakon od 16. februara 1913. godine, br. 89 o organizaciji javnog beležništva i javnobeležničkih arhiva, *Službeni list* br. 55, od 7. marta 1913, Opšta serija).
- Prednacr građanskog zakonika Srbije. (28.5.2019), dostupno na: https://www.paragraf.rs/nacrti_i_predlozi/280519-prednacr-gradjanskog-zakonika-republike-srbije.html, 17. 8. 2020.
- Zakon o javnom beležništvu, *Službeni glasnik RS*, br. 31/2011, 85/2012, 19/2013, 55/2014 – dr. zakon, 93/2014 – dr. zakon, 121/2014, 6/2015 i 106/2015.
- Zakon o notarima, *Službeni list RCG*, br. 68/2005 i *Službeni list CG*, br. 49/2008 i 55/2016 i 84/2018.